

УДК 339.9:338.22
JEL: O11
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-11-116-125>

КИТАЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ДОСВІД У ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ: УРОКИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ АВТОНОМІЇ УКРАЇНИ

©2025 ЛАКІЗА В. В., НЮЛ Г. В.

УДК 339.9:338.22
JEL: O11

**Лакіза В. В., Нюл Г. В. Китайський економічний досвід у глобальному контексті:
уроки для післявоєнної стратегії економічної автономії України**

Метою статті є дослідження ключових елементів китайського економічного досвіду та визначення можливостей його адаптації для формування післявоєнної стратегії економічної автономії України. У роботі розглянуто концепцію «подвійної циркуляції», яка стала центральною ланкою сучасної економічної моделі Китаю та ґрунтується на зміцненні внутрішнього ринку паралельно з розширенням зовнішньої економічної активності. Методологічною основою дослідження виступають порівняльний та інституційний аналіз, що дозволяє системно оцінити роль держави, інноваційних політик і структурних реформ у забезпеченні стійкого економічного розвитку КНР. У статті проаналізовано механізми державної підтримки високотехнологічних галузей, інструменти фінансування інновацій, формування стратегічних виробничих угруповань і розвиток національних ланцюгів доданої вартості. Особливу увагу приділено політиці Китаю щодо зменшення зовнішньої залежності у критичному машинобудуванні, телекомунікаціях, виробництві напівпровідників та авіакосмічних технологій. Показано, що поєднання державної координації, приватних інвестицій та централізованої інноваційної стратегії забезпечило Китаю підвищення економічної автономії та прискорення технологічного розвитку. Отримані результати дозволяють сформулювати низку рекомендацій для України в умовах післявоєнного відновлення. Серед них – розвиток внутрішнього ринку, модернізація промислового потенціалу, підтримка наукоємних секторів, формування національних виробничих об'єднань та інвестицій в інноваційну інфраструктуру. У статті наголошено, що китайські підходи можуть сприяти підвищенню економічної стійкості та автономності України. Основним висновком дослідження є те, що адаптація структурних елементів китайського досвіду можлива лише за умови поєднання з демократичними інститутами та європейськими стандартами економічної політики.

Ключові слова: китайська модель розвитку, подвійна циркуляція, економічна автономія, інноваційна політика, післявоєнне відновлення, промислова модернізація, економічна стійкість.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 26.

Лакіза Вікторія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: viktorii.v.lakiza@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6764-8536>

Нюл Генрієтта Василівна – студентка, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

UDC 339.9:338.22
JEL: O11

Lakiza V. V., Niu H. V. Chinese Economic Experience in the Global Context: Lessons for Ukraine's Post-War Strategy of Economic Autonomy

The aim of the article is to study the key elements of Chinese economic experience and identify opportunities for its adaptation to shape Ukraine's post-war strategy of economic autonomy. The article examines the conception of «dual circulation», which has become a central element of China's modern economic model and is based on strengthening the domestic market alongside expanding external economic activity. The methodological foundation of the study comprises comparative and institutional analysis, enabling a systematic assessment of the role of the State, innovative policies, and structural reforms in ensuring China's sustainable economic development. The article analyzes mechanisms of the State support for high-tech industries, tools for financing innovation, the formation of strategic production clusters, and the development of national value chains. Particular attention is given to China's policy on reducing external dependence in critical mechanical engineering, telecommunications, semiconductor manufacturing, and aerospace technologies. It is demonstrated that the combination of State coordination, private investment, and a centralized innovation strategy has enabled China to increase economic autonomy and accelerate technological development. The results obtained allow for a series of recommendations for Ukraine in the context of post-war recovery. These include developing the domestic market, modernizing industrial capacity, supporting knowledge-intensive sectors, forming national production associations, and investing in innovation infrastructure. The article emphasizes that Chinese approaches could help enhance Ukraine's economic resilience and autonomy. The main conclusion of the study is that the adaptation of the structural elements of the Chinese experience is only possible if combined with democratic institutions and European standards of economic policy.

Keywords: Chinese development model, dual circulation, economic autonomy, innovation policy, post-war recovery, industrial modernization, economic resilience.

Fig.: 2. Tabl.: 1. Bibl.: 26.

Lakiza Viktoriia V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Management and International Entrepreneurship, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: viktorii.v.lakiza@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6764-8536>

Niul Henrietta V. – Student, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

Воєнні дії в Україні призвели до того, що національна економіка опинилася в ситуації, коли традиційні моделі економічного розвитку, орієнтовані на зовнішню торгівлю або ж імпорт технологій та ресурсів, є надто вразливими. Тобто, війна в Україні призвела до значних руйнувань в інфраструктурі, втрати виробничих потужностей. Також варто згадати про зміни в торговельно-фінансових зв'язках. Усі ці фактори підсилюють залежність української економіки від зовнішньої фінансової допомоги, імпорту товарів та зовнішніх ринків, а також демонструють гостру необхідність України в економічній автономії після завершення воєнних дій.

Варто зазначити, що успіхи Китаю свідчать якраз про дієвість стратегії, яка поєднує сильну внутрішню циркуляцію, тобто домашній ринок, внутрішні інвестиції в інновації, модернізацію виробництва, зі збереженням зовнішньої орієнтації – так званої «dual circulation». Результати дослідження англійських аналітичних матеріалів [11; 15; 16] пояснюють, як Китай став більш гнучким та автономним щодо інших економік, враховуючи такі фактори, як загострення глобальної геоекономічної конкуренції та зростання протекціонізму. Якщо розглядати українські наукові дослідження (до прикладу, прогнози макроекономічного розвитку, аналітика центру економічної стратегії, матеріали Інституту економіки та прогнозування НАНУ) [19], то ми бачимо, як вони вказують, що, навіть за активної підтримки з боку міжнародних організацій, без системної політики з підвищення внутрішніх інвестицій в людський капітал (тобто, для ефективної людської праці) стійке післявоєнне відновлення може бути складним.

Проблема постає в тому, як Україні побудувати правильну стратегію для економічної автономії після війни, враховуючи китайський досвід, та, водночас, адаптувати це до українських умов.

Останні дослідження, присвячені вивченню китайської моделі економічного розвитку, показують, що успіх країни ґрунтується на поєднанні стратегічного державного планування з активною інтеграцією у світові ринки. Аналітичні матеріали Information Technology & Innovation Foundation, OECD і Reuters [16; 11; 15] акцентують, що ключовим чинником стала державна підтримка інновацій, розвиток високотехнологічних галузей і створення внутрішнього попиту, який зменшує залежність від впливу подій у світі. Водночас, китайська стратегія «dual circulation» демонструє, що автономія – це не ізоляція, а насамперед гнучке балансування між внутрішнім розвитком і зовнішньою взаємодією.

У контексті України такі питання розглядаються у працях Центру економічної стратегії [20] та Інституту економіки та прогнозування НАН Укра-

їни [19]. Ці дослідження підкреслюють, що післявоєнне відновлення України потребує системного підходу до розвитку людського капіталу, системи підтримки інновацій та довіри до державних інституцій. Зазначається, що навіть при активній міжнародній підтримці – без внутрішніх змін і стратегічного бачення досягти стійкої економічної автономії буде складно. Тому інтеграція китайських уроків у національну стратегію розвитку має базуватись на адаптації її ключових принципів до українських умов з урахуванням демократичного управління, регіональних диспропорцій і потреб відновлення.

Попри чималу кількість наукових досліджень, присвячених економічній моделі державного капіталізму, яка демонструє вплив стратегічного контролю держави та стратегії подвійної циркуляції на ринок [3; 7], а також окремим аспектам економічного співробітництва України та Китаю, невирішеними залишаються питання:

- ✦ *адаптації китайського досвіду саме до українських реалій* – в українських і зарубіжних дослідженнях питання аналізування принципів «dual circulation», або державного стратегічного планування, яке можна ефективно застосувати в післявоєнній економіці України, досі не відкрите;
- ✦ *інституційної спроможності та державного управління* – визначення ключових інституційних передумов (податкового стимулювання, антикорупційної політики, державно-приватного партнерства), які для економічної автономії України є ключовими;
- ✦ *балансу між автономією та глобальною інтеграцією* – низька ступінь досліджуваності можливостей поєднання політики внутрішньої стійкості з інтеграцією до світового ринку без втрати стратегічної незалежності;
- ✦ *технологічної та інноваційної незалежності* – недостатня вивченість потенціалу України щодо розвитку власної технологічної бази за прикладом китайських моделей стимулювання інновацій.

Зважаючи на викладене вище, нашою метою є виявлення та систематизація елементів китайського економічного досвіду, які можуть бути адаптовані для формування стратегії економічної автономії України в післявоєнний період.

Дослідження ґрунтується на поєднанні порівняльного аналізу, тобто зіставленні китайської та української моделей розвитку, структурно-функціонального підходу для визначення ролі інституцій і державної політики, а також контент-аналізу аналітичних матеріалів міжнародних та українських дослідницьких центрів. Такий підхід дозволяє не

лише описати досвід Китаю, а й визначити його практичні елементи, актуальні для сучасної економічної реальності.

Після реформ Дена Сяопіна у 1980-х роках Китай поступово формував модель економічного розвитку, яка поєднувала би централізоване стратегічне управління та ринкові механізми з елементами відкритості до глобальної економіки. «Dual circulation» стала одним із ключових напрямів цієї моделі. Стратегія «двох циркуляцій» була офіційно озвучена китайським урядом у 2020 р. – як відповідь на зовнішні виклики, такі як: торгові війни, ризики розривів ланцюгів постачання, технологічні обмеження [4; 8]. «Dual circulation» передбачає зменшення ролі зовнішньої торгівлі в рушійній силі китайської економіки, одночасно покращуючи якість торгівлі [5]. Ідея полягає в тому, що ядром економічного зростання стає внутрішня циркуляція, а саме – використання внутрішнього попиту, капіталу та інвестицій. Своєю чергою, зовнішня циркуляція (тобто торгівля, інвестиції, світлові ланцюги) інтегрується з нею, проте вже не виступає в ролі рушія.

Внутрішня циркуляція включає розвиток споживчого сектора, підтримку малого та середнього бізнесу, технологічні інвестиції, інфраструктуру та регіональний ринок, а зовнішня циркуляція – торгівлю з іншими країнами, іноземні інвестиції, участь у глобальних ланцюгах вартості та експорт. Їх взаємозв'язок полягає в тому, що зовнішня циркуляція слугує формуванню внутрішнього попиту та технологічного вдосконалення, однак надмірно їм не підпорядковується.

На рис. 1 продемонстровано схему *dual circulation*, на якій наочно відображено ключову особливість китайської економіки – взаємодію внутрішньої та зовнішньої циркуляції: зростання

економіки, зумовлене внутрішнім споживанням та інноваціями.

На рис. 2 представлено динаміку частки імпорту у внутрішньому споживанні Китаю в контексті стратегії *dual circulation* [1]. Як можемо спостерігати, Китай прагне зменшити дану частку для ключових технологічних товарів. Якщо розглянути, до прикладу, дані НКТДС, то, згідно з ними, технологія та енергетика складають суттєву частку імпорту Китаю [6]. Це і підкреслює проблему технологічної залежності.

Аналізуючи дані індустріально зростання в Китаї, можна помітити, що в грудні 2024 р. промислове виробництво (додана вартість підприємств великого масштабу) у Китаї зросло на 6,2% у річному вимірі, тоді як за весь 2024 р. темп зростання склав 5,8%. Тобто, сектор високих технологій зіграв вагомий роль. Він демонстрував темпи зростання, що перевищували середній рівень по промисловості [9].

Онлайн-продажі фізичних товарів в Китаї, порівняно з попереднім роком, зросли на 6,2% і становили 27,2% від загальних роздрібних продажів споживчих товарів [9].

Щодо успіхів, перш за все, можна відзначити підвищення технологічної автономії. У 2023–2024 рр. у Китаї було помітне стабільне зростання у високотехнологічних секторах, зокрема: виробництво електромобілів зросло на 28%, чипів – на 14%, відновлюваної енергетики на 19% [9]. Також помітною була інституційна стійкість. Завдяки довгостроковому стратегічному плануванню уряд Китаю зміг координувати фінансову, промислову та інноваційну політику, підтримуючи зростання навіть у періоди глобальної турбулентності (такі як COVID-19, торговельні війни із США). Варто також звернути увагу на зростання внутрішнього

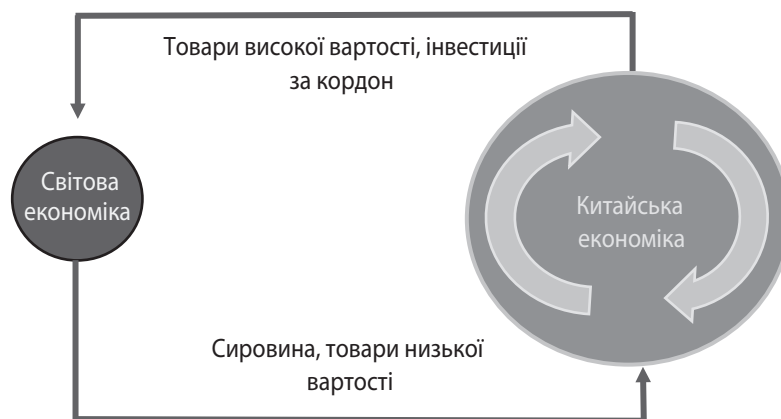

Рис. 1. Ключова особливість китайської економіки: зростання, зумовлене внутрішнім споживанням та інноваціями

Джерело: підготовлено авторами на основі [2].

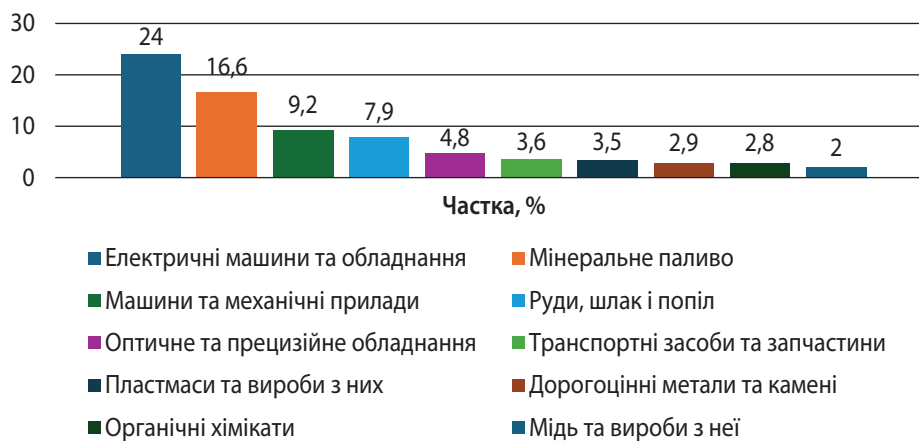

Рис. 2. Динаміка частки імпорту у внутрішньому споживанні Китаю в контексті стратегії «dual circulation», 2019 р.

Джерело: підготовлено авторами на основі [1].

попиту, коли частка внутрішнього споживання у ВВП зростає з 35% у 2005 р. до понад 54% у 2023 р. [10]. Ці чинники зробили Китай менш залежним від експорту.

Слід також звернути увагу на нерівномірність розвитку регіонів Китаю: в темпах економічного зростання та технологічного розвитку його західні провінції значно відстають від прибережних, що створює соціально-економічну напругу. Також, незважаючи на прогрес, Китай демонструє значну залежність від імпорту мікрочипів, авіаційного обладнання, фармацевтики та програмного забезпечення [11].

Що стосується України, то після повномасштабного вторгнення в лютому 2022 р. у неї постала необхідність відбудови економіки у воєнних умовах при одночасному інтегруванні в європейські ринки. Саме тому концепція економічної автономії країни набуває нового змісту, оскільки передбачає відновлення внутрішньої спроможності вироблення критично важливих товарів власними силами.

Україна має потужну агропромислову базу, металургію, потенціал у відновлювальній енергетиці. Тому залучення інвестицій у переробку, наприклад у біоенергетику чи електромобільні компоненти, може створити «ядро» внутрішньої циркуляції. Також угода про асоціацію та перспективи вступу до ЄС відкривають можливість створення спільних з європейськими компаніями ланцюгів виробництва, що дозволить зміцнити автономію країни через диверсифікацію. На момент сьогодення Україна може орієнтуватись на приклад Китаю, який у 1980-х рр. використав оборонну галузь як «локомотив» технологічної модернізації. Зокрема, на окрему увагу заслуговують китайські Military-to-

Civil – проекти-ініціативи уряду, орієнтовані на поєднання військових і цивільних технологій і проектів виробництва, що дають можливість збільшити ефективність використання ресурсів, підвищити інноваційний потенціал країни та її автономність у стратегічних технологіях, посилити її обороноздатність тощо. До успішних прикладів китайських Military-to-Civil проектів належать [21–26]:

- ✦ *супутникова навігаційна система BeiDou* (Китайська корпорація аерокосмічної науки і техніки (CASC) і Китайська академія космічних технологій (CAST)) – використовується одночасно у військових операціях (цілевказування, навігація дронів) та у цивільних секторах (логістика, транспорт, мобільні сервіси);
- ✦ *ракетно-космічні технології* (China Aerospace Science and Technology Corporation (CASC)) – технології систем навігації, двигунів та матеріалів подвійного призначення активно використовуються в цивільній авіації та телекомунікаціях;
- ✦ *авіаційні проекти* (AVIC (Aviation Industry Corporation of China)) – технології з військових авіаційних розробок адаптуються до цивільних потреб (наприклад, системи безпеки, аеродинаміка, композитні матеріали);
- ✦ *телекомунікації, кібербезпека, штучний інтелект* (Huawei Technologies) – співпраця з оборонними університетами та держструктурами над проектами у сфері 5G, big data, AI, квантового шифрування; виробництво технологій подвійного призначення, які використовуються для управління військовими мережами зв'язку та цивільними IoT-системами, і завдяки чому компанія Huawei стала одним із головних драйверів цифрової інтеграції в рамках MCF;

- ✦ *безпілотники, оптика, штучний інтелект* (DJI (Dà-Jiāng Innovations) – виробництво дронів для військової розвідки, спостереження, логістики; виробництво, а також цивільних моделей для фото-, відеозйомки, агровикористання, будівництва, причому компанія DJI контролює понад 70% світового ринку комерційних дронів і активно розробляє системи подвійного використання;
- ✦ *ракетні системи, гіперзвукові технології, інтелектуальні мережі* (CASIC (China Aerospace Science and Industry Corporation)) – платформи для управління логістикою, яка спочатку розроблялася для військових систем постачання, проте була перетворена в масштабну цивільну технологічну екосистему для транспорту та інфраструктури;
- ✦ *наукові парки та інноваційні кластери* Military-Civil Integration Zones (наприклад, Шеньчжень, Сіань, Ченду, Ціндао) – здійснюють спільні розробки у сфері мікроелектроніки, матеріалів, систем управління дронами, кіберзахисту.

Саме завдяки проектам Military-to-Civil Китаю за два останні десятиліття перетворився з імпортера технологій на одного з провідних експортерів високотехнологічних рішень [26].

Щодо України, то війна на її території призвела до серйозних руйнувань енергетичної, транспортної, промислової інфраструктури, що створює довготривалі структурні бар'єри для економічного відновлення. За даними KSE Institute (2024), близько 40% промислових об'єктів на Сході було пошкоджено або зруйновано [12]. Окрім зменшення виробничих потужностей, це також розірвало внутрішні ланцюги постачання, які раніше забезпечували взаємодію між регіонами. Для повернення економіки до стійкого зростання критично необхідним є відновлення транспортних коридорів, залізничних сполучень і портової інфраструктури. У цьому контексті досвід Китаю після періоду реформ 1980-х рр. може бути якісним прикладом, оскільки саме інвестиції в інфраструктуру стали ключовим моментом його довгострокового економічного підйому. Україна може перейняти китайську модель, зокрема модель інфраструктурного мультиплікатора, коли кожна вкладена гривня в дороги, мости чи енергетику стимулює створення, перш за все, робочих місць і підвищує продуктивність у суміжних галузях.

Варто також зазначити, що однією з найгостріших проблем, що загрожує інноваційному відновленню країни, є відтік висококваліфікованої робочої сили. Зокрема, мільйони українців були

вимушені залишити територію країни, а частина з них на момент сьогодення вже інтегрувалася в європейські ринки праці, і це значно ускладнює процес повернення людського капіталу. Дефіцит інженерів, науковців, IT-спеціалістів та фахівців промислового сектора створює так званий «інтелектуальний вакуум», який може уповільнити технологічну модернізацію. Свого часу Китай також стикнувся з такою проблемою – під час масового виїзду за кордон у 1980–1990-х рр. фахівців різних галузей. Але завдяки продуманим програмам повернення талантів – «talent repatriation programs» – і створенню сприятливих умов для здійснення наукових досліджень, Китаю вдалося стимулювати зворотний відтік. Наведений приклад демонструє можливості України щодо стимулювання повернення фахівців завдяки розробці відповідних державних програм для підтримки стартапів та залучення української діаспори до спільних науково-технологічних проектів.

На сьогоднішній день понад 50% бюджету розвитку України фінансується за рахунок зовнішньої допомоги [13], що створює ризики фінансової залежності від політичних рішень міжнародних донорів. Це обмежує можливості та гальмує розвиток для реалізації економічної автономії України. Китайський досвід демонструє, як поступовий і послідовний перехід від зовнішніх інвестицій до внутрішніх джерел фінансування через розвиток малого та середнього бізнесу, стимулювання внутрішніх заощаджень може стати ключовим моментом для досягнення фінансової стійкості. Для України надзвичайно важливо вибудувати власну фінансову екосистему, орієнтовану на внутрішні ресурси. Це передбачає також реформування податкової політики, створення умов для розвитку національних інвестиційних фондів і залучення у відбудову капіталу діаспори. За таких умов країна зможе перейти до моделі самопідтримуваного економічного зростання.

У табл. 1 наведено порівняльний аналіз китайської та української економічних моделей.

Порівняння економічних моделей Китаю та України свідчить про те, що ключова відмінність між ними полягає у ступені системності державної політики та рівні інституційної стійкості. Китай продемонстрував здатність поєднувати централізоване стратегічне планування з активною державною підтримкою інновацій, що забезпечило йому поступову технологічну автономію та високі темпи зростання. Україна ж перебуває на етапі формування власної моделі економічного розвитку, де головними викликами залишаються воєнна нестабільність, кадровий дефіцит і фінансова залежність від зовнішньої допомоги.

Порівняльний аналіз китайської та української економічних моделей

Критерій	Китай	Україна
Стратегічне планування	П'ятирічні плани з чіткими макропоказниками, які поєднують державні інвестиції та ринкові механізми (частина державного регулювання)	Переважно середньострокові стратегічні ініціативи (3–5 років), але відсутня послідовна координація між рівнями влади, відгалуженість планів у різних міністерствах
Державна підтримка інновацій/ НДДКР	Державні фонди розвитку (Guidance Funds), технологічні парки, державні програми підтримки стартапів. Наприклад, Китай запровадив 901 фонд з керовано-державним капіталом для підтримки інноваційних підприємств. Також ICBC запустив технологічний інвестиційний фонд на 11 млрд дол. США для підтримки «жорстких» технологій	Обмежене фінансування НДДКР. Бюджетні ресурси на інновації часто фрагментовані, програми часто залежать від зовнішнього фінансування або донорських проєктів. Окрім цього, через війну та руйнування частини наукової інфраструктури можливості інвестицій значно зменшені
Роль експорту	Експорт – важливий двигун валюти, технологій і економічної інтеграції. Китай активно використовує експортно-орієнтовану модель	Експорт залишається основним джерелом валютного балансу, особливо після втрати внутрішнього виробництва через руйнування інфраструктури
Інституційна модель	Висока централізація влади, авторитарна модель, що дозволяє швидко приймати рішення та здійснювати довгострокові проєкти	Висока нестабільність через війну, політичні ризики, часті зміни урядових пріоритетів
Технологічна автономія	Частково досягнута: Китай значно просувається у сфері передових технологій, таких як електромобілі, акумулятори, мережі 5G, штучний інтелект	На початковій стадії: багато технологій імпортовані, слабе виробництво компонентів, недостатньо інвестицій у технологічну промисловість
Фінансова автономія	Сильна роль державних фінансових інститутів, високі заощадження населення, системи державних інвестиційних фондів (Guidance Funds) для мобілізації приватного капіталу у стратегічні проєкти	Значна залежність від зовнішньої допомоги. Понад 50% бюджету розвитку покривається зовнішніми джерелами. Через війну зростають дефіцити, а фінансування інфраструктури часто здійснюється за рахунок грантів чи кредитів
Кадровий ресурс	Великий резерв людського капіталу завдяки освітній системі, масштабним програмам залучення талантів, а також активному реверсу кваліфікованих кадрів	Відтік кваліфікованої робочої сили через війну, еміграцію, зниження наукової активності. Недостатня дієвість механізмів повернення та мотивації
Ризики та зовнішні виклики	Залежність від глобальних ланцюгів постачання, наявність геополітичних санкцій, значне демографічне старіння	Війна як ключовий ризик, масштабні руйнування інфраструктури, політична нестабільність, корупція, олігархічні структури, що стримують конкуренцію та підбивають ефективність виробничих ланцюгів

Джерело: підготовлено авторами на основі [14–18].

Для післявоєнної стратегії України досвід Китаю може слугувати орієнтиром. Для прикладу: запровадження довгострокового стратегічного планування, концентрація ресурсів у пріоритетних технологічних секторах і формування внутрішніх фінансових інструментів розвитку здатні стати

основою для зміцнення економічної автономії держави. Варто звернути на нагальну потребу післявоєнної відбудови України та формування економічної автономії країни, її адаптації до окремих елементів китайського підходу. Саме ефективна та цілісна державна стратегія, сфокусована на поєднанні внутріш-

ньої індустріалізації з активною інтеграцією у світову економіку, може стати підґрунтям для довгострокового зростання та стійкого розвитку України.

На окрему увагу заслуговують спеціальні економічні зони (*Special Economic Zones – SEZs*) Китаю – території, де державою створено сприятливі умови для інвестицій за рахунок податкових пільг, спрощеного регулювання, інфраструктурної підтримки та можливості залучення іноземного капіталу. Саме такі зони, як Шеньчжень чи Сямень, стали осередками промислового перевороту та одними із ключових інструментів економічної трансформації Китаю. Цю модель Україна може адаптувати у форматі індустріальних хабів нового покоління, які були б розташовані у відроджених або стратегічно важливих регіонах – зокрема, в Дніпрі, Харкові, Львові чи Кременчуці. Такі спеціальні економічні зони можуть спеціалізуватися на різних напрямках, зокрема на: енергетичному обладнанні, військово-технічних технологіях, машинобудуванні тощо. Для цієї моделі обов'язково є чітка законодавчо-нормативна база, зокрема оновлення Закону України «Про індустріальні парки» із розширенням державних гарантій, пільгового кредитування, розвитку логістики та спільних дослідницьких центрів.

Свого часу, розвиваючи власні виробничі ланцюги в галузях, що визначають національну безпеку (енергетика, електроніка, транспорт, фармацевтика), Китай зробив ставку на технологічну самодостатність. Україна, інтегруючи напрацьований Китаєм досвід економічних трансформацій, має визначити 5–7 пріоритетних секторів, де можливо досягти часткової локалізації виробництва. Це можуть бути: енергетичне обладнання (особливо відновлювальна енергетика), агротехнології (землеробство, техніка, біотехнології), ІТ-інфраструктура (програмне забезпечення, дата-центри, кібербезпека), машинобудування для транспорту та оборонної промисловості, фармацевтика (виробництво базових лікарських засобів і компонентів). Така стратегія допоможе поєднувати державну підтримку локалізації (через податкові стимули, гранти, індустріальні кластери) із партнерствами з міжнародними корпораціями, які можуть забезпечити трансфер технологій і кадрову підготовку.

З 2013 р. у Китаї почала втілюватися ініціатива трансформації традиційних державних підприємств шляхом введення недержавного капіталу (приватного або інституційного) у структуру акціонерного капіталу, з одночасним збереженням визначеної ролі держави в ключових галузях. Вона активно реалізовувалась через пілотні програми, які мали на меті поєднати ресурси держави з динамі-

кою приватного сектора для підвищення ефективності, інноваційності та доступу до нових технологій. Залучення технологій, управлінської експертизи та ринків збуту приватного сектора, зменшення надмірної централізації та підвищення корпоративної дисципліни, забезпечуючи при цьому збереження контролю держави над «стратегічними» активами через збереження пакету або спеціальних прав державного власника – були основними цілями цієї ініціативи. Яскравими прикладами цього можуть бути реформи China Unicom, Wanhua Industrial Group, China National Petroleum Corporation (CNPC), ZTE Corporation та ін.

Ще однією центральною ідеєю нової економічної політики стала концепція «подвійної циркуляції» («*dual circulation*»), про яку вже зазначалось вище. Вона передбачає збалансування внутрішнього розвитку та зовнішньої інтеграції. Своєю чергою, Україна може адаптувати цю модель через створення двовекторної економічної архітектури, в якій внутрішня циркуляція передбачатиме відновлення національного виробництва, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток внутрішнього споживчого ринку та інвестиції в людський капітал. А зовнішня циркуляція проявлятиметься через поглиблення інтеграції до європейського ринку через Угоду про асоціацію з ЄС, розширення партнерств зі США, Японією та Південною Кореєю, а також формування нових, у межах глобальної перебудови, виробничих ланцюгів. Такий підхід дозволить Україні не лише зменшити зовнішню залежність, а й підвищити стійкість економіки до зовнішніх шоків, одночасно зберігаючи відкритість до глобальних ринків.

Досвід Китаю демонструє, що створення економічної автономії можливе тільки за умови поєднання таких факторів, як: довгострокове бачення, інституційна стабільність та активна роль держави як координатора розвитку. У післявоєнній відбудові України китайський приклад може стати джерелом стратегічних орієнтирів, які слід адаптувати до демократичного контексту та європейських стандартів управління.

Економічна автономія не означає відмову від глобальної інтеграції, що і є одним із ключових уроків китайського досвіду. Китай свого часу зміг зменшити залежність від зовнішніх ринків не шляхом ізоляції, а через диверсифікацію економічних зв'язків. Для України ж це означатиме необхідність відкинути обмеження від традиційних торговельних партнерів та розширювати ринки збуту, залучати інвестиції з різних джерел і формувати гнучкі альянси у сферах енергетики, ІТ і виробництва. За рахунок цього держава зможе

зменшити ризики зовнішнього тиску та забезпечити різноманітну економічну взаємодію, яка посилисть її стійкість щодо зовнішньої та внутрішньої турбулентності.

Також варто зазначити, що Китай демонструє саме створення гнучкої системи стратегічного управління розвитком, а не повернення до централізованого планування радянського типу. Йдеться не про повернення до радянської директивної системи «п'ятирічок», а про адаптивний механізм стратегічного планування. Цей механізм дозволяє узгоджувати державну політику з ринковими динаміками та глобальними викликами. Для України доцільно було б запровадити такі середньострокові (терміном на 4–5 років) плани розвитку окремих галузей (наприклад, енергетики чи сільського господарства). У цих планах доцільно декларувати чіткі цілі, показники успіху та системи перевірки результатів. Тобто це не про жорстке планування, а про гнучкий підхід, завдяки якому можна швидко реагувати на зміни у світі, змінювати пріоритети, але водночас зберігати загальну стратегію розвитку.

Після аналізування китайського економічного досвіду стає зрозуміло, що для стійкого розвитку не слід сліпо копіювати чужу модель, а доцільно застосовувати бенчмаркінг з урахуванням національних особливостей. Україна може використати найкращі елементи китайського підходу, такі як *стратегічність, залучення інвестицій, баланс між внутрішніми та зовнішніми партнерами*, проте все це повинно відбуватися в межах демократичної системи управління

ВИСНОВКИ

Після проведеного аналізу китайського економічного досвіду в глобальному контексті можна зробити кілька ключових висновків щодо післявоєнної стратегії економічної автономії України.

По-перше, економічна автономія можлива лише за умови поєднання довгострокового стратегічного планування з гнучкими механізмами його реалізації, що передбачає чітке визначення пріоритетних секторів, вимірюваних результатів та можливість оперативного коригування політики відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

По-друге, державна координація розвитку, спрямована на підтримку інновацій, технологічної модернізації та підприємництва, є необхідною складовою стійкого економічного зростання.

По-третє, інституційна стійкість, прозорість, верховенство права та ефективні механізми управління створюють умови для довіри інвесторів і бізнесу та забезпечують економічну стабільність навіть в умовах кризових викликів.

Перспективи подальших досліджень включають оцінку ефективності адаптації китайських моделей стратегічного планування, інтеграції Military-to-Civil і спеціальних економічних зон для українських реалій, розробку механізмів стимулювання повернення кваліфікованих кадрів та залучення української діаспори до науково-технологічних проєктів, а також дослідження оптимальної моделі фінансової автономії через розвиток національних інвестиційних фондів і внутрішніх джерел фінансування. Важливим напрямом є вивчення поєднання державного регулювання та приватної ініціативи у критичних секторах економіки, визначення пріоритетних інноваційних галузей та розробка інструментів для їх системного розвитку.

Таким чином, подальші розвідки мають зосередитися на пошуку практичних інструментів і механізмів, які дозволять Україні ефективно використати елементи китайського економічного досвіду, забезпечуючи при цьому демократичну основу управління, економічну стійкість і технологічну незалежність у післявоєнний період. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. China's Dual Circulation Strategy. *AmCham China*. URL: <https://www.amchamchina.org/chinas-dual-circulation-strategy/>
2. Tooze A. Chartbook 402: Dual-circulation: travels through China in the summer of 2025. URL: <https://adamtooze.substack.com/p/chartbook-402-dual-circulation-travels>
3. Lin J. Y. Dual Circulation and China's Development. *Frontiers of Economics in China*. 2021. Vol. 16. Iss. 1. P. 30–34. DOI: <https://doi.org/10.3868/s060-013-021-0002-7>
4. China: Dual Circulation Still Difficult. *BNP Paribas Economic Research*. 15.07.2024. URL: <https://economic-research.bnpparibas.com/html/en-US/China-dual-circulation-still-difficult-7/15/2024%2C49782>
5. Tran H. Dual circulation in China: A progress report. *Atlantic Council*. October 24, 2022. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/dual-circulation-in-china-a-progress-report/>
6. Wing C. The Dual Circulation Strategy: Boosting Domestic Demand and Increasing Imports. *Hong Kong Trade Development Council (HKTDC Research)*. October 12, 2023. URL: <https://research.hktdc.com/en/article/MTQ2NDUyNjUwMA>
7. Huang Y. Capitalism with Chinese Characteristics: Entrepreneurship and the State. Cambridge University Press, 2008. 348 p.
8. Zhang Z. What is China's Dual Circulation Strategy? *AMCHAM*. URL: <https://www.amcham-shanghai.org/en/article/what-chinas-dual-circulation-strategy>
9. Industrial Production Operation in December 2024. *National Bureau of Statistics of China*. 18.01.2025.

- URL: https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202501/t20250124_1958448.html
10. China Economic Update. Washington, D. C.: World Bank Group, 2024.
DOI: <https://doi.org/10.1596/42697>
 11. Trade and Technology Dependencies: The Case of China. Paris : OECD, 2023.
 12. KSE Institute. Assessment of War Damage to Ukraine's Industrial Infrastructure. Kyiv School of Economics, 2024.
 13. Звіт про виконання Державного бюджету України (розділ «Бюджет розвитку»). Міністерство фінансів України. Київ, 2024.
 14. Is China a Global Leader in Research and Development? *ChinaPower Project (CSIS)*. 2024. URL: <https://chinapower.csis.org/china-research-and-development-rnd/>
 15. China's ICBC Launches \$11 Billion Technology Innovation Fund. *Reuters*. March 12, 2025. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/chinas-icbc-launches-11-billion-technology-innovation-fund-2025-03-12/>
 16. Atkinson R. D. China Is Rapidly Becoming a Leading Innovator in Advanced Industries. *Information Technology & Innovation Foundation (ITIF)*. September 16, 2024. URL: <https://itif.org/publications/2024/09/16/china-is-rapidly-becoming-a-leading-innovator-in-advanced-industries/>
 17. China sets up third fund with \$47.5 bln to boost semiconductor sector. *Reuters*. May 27, 2024. URL: <https://www.reuters.com/technology/china-sets-up-475-bln-state-fund-boost-semiconductor-industry-2024-05-27/>
 18. Karnowski J., Szufel P. Ukrainian-style oligarchic economies: How concentrated power undermines value added in production chains. *arXiv*. 08.08.2025. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2508.02949>
 19. Сценарії відновлення української економіки в умовах війни. Інститут економіки та прогнозування НАН України. Київ, 2024. URL: <https://ief.org.ua/>
 20. Макроекономічні прогнози для України 2024–2026 рр. *Центр економічної стратегії*. Київ, 2024. URL: <https://ces.org.ua/>
 21. Китай завершив формування своєї системи супутникової навігації BeiDou. *SystemSolution*. URL: <https://systemnet.com.ua/novini/kitaj-zavershiv-formuvannya-svoyei-sistemi-suputnikovoi-navigacii-beidou/>
 22. China Aerospace Science and Technology Corporation (CASC). URL: <https://english.spacechina.com/>
 23. Aviation Industry Corporation of China (AVIC). *Center for Business and Human Rights*. URL: <https://www.business-humanrights.org/es/empresas/aviation-industry-corporation-of-china/>
 24. Корпоративна інформація. *HUAWEI*. URL: <https://www.huawei.com/ua/corporate-information>
 25. DJI Global. URL: <https://www.dji.com/global>
 26. Yang X., Zhang H. China's Civil-Military Integration and Regional Defence Innovation: A Quasi-Natural Experiment Based on National Industrial Zone Policy. *Defence and Peace Economics*. 2025. Vol. 36. P. 653–682.
DOI: <https://doi.org/10.1080/10242694.2024.2403425>

REFERENCES

- AmCham China (2024). *China's Dual Circulation Strategy*. <https://www.amchamchina.org/chinas-dual-circulation-strategy/>
- Atkinson R. D. (2024, September 16). China Is Rapidly Becoming a Leading Innovator in Advanced Industries. *Information Technology & Innovation Foundation (ITIF)*. <https://itif.org/publications/2024/09/16/china-is-rapidly-becoming-a-leading-innovator-in-advanced-industries/>
- BNP Paribas Economic Research (2024, July 15). *China: Dual Circulation Still Difficult*. <https://economic-research.bnpparibas.com/html/en-US/China-dual-circulation-still-difficult-7/15/2024%2C49782>
- CASC. *China Aerospace Science and Technology Corporation (CASC)*. <https://english.spacechina.com/>
- Center for Business and Human Rights. *Aviation Industry Corporation of China (AVIC)*. <https://www.business-humanrights.org/es/empresas/aviation-industry-corporation-of-china/>
- ChinaPower Project (CSIS). (2024). *Is China a Global Leader in Research and Development?* <https://chinapower.csis.org/china-research-and-development-rnd/>
- DJI. *DJI Global*. <https://www.dji.com/global>
- Huang Y. (2008). *Capitalism with Chinese Characteristics: Entrepreneurship and the State*. Cambridge University Press.
- HUAWEI. *Korporatyvna informatsiia* [Corporate Information]. <https://www.huawei.com/ua/corporate-information>
- Instytut ekonomiky ta prohnouzuvannia NAN Ukrainy. (2024). *Stsenarii vidnovlennia ukrainskoi ekonomiky v umovakh viyny* [Scenarios for the recovery of the Ukrainian economy in war conditions]. <https://ief.org.ua/>
- Karnowski J. & Szufel P. (2025, August 8). Ukrainian-style oligarchic economies: How concentrated power undermines value added in production chains. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2508.02949>
- KSE Institute (2024). *Assessment of War Damage to Ukraine's Industrial Infrastructure*. Kyiv School of Economics.
- Lin J. Y. (2021). Dual Circulation and China's Development. *Frontiers of Economics in China*, 1(16), 30–34. <https://doi.org/10.3868/s060-013-021-0002-7>
- Ministerstvo finansiv Ukrainy (2024). *Zvit pro vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy (rozdil «Biudzheth rozvytku»)* [Report on the implementation of the State Budget of Ukraine (section "Development Budget")]. Ministerstvo finansiv Ukrainy.
- National Bureau of Statistics of China. (2025, January 18). *Industrial Production Operation in December 2024*. https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202501/t20250124_1958448.html

Paris : OECD (2023). *Trade and Technology Dependencies: The Case of China*. Paris: OECD.

Reuters (2024, May 27). *China sets up third fund with \$47.5 bln to boost semiconductor sector*. <https://www.reuters.com/technology/china-sets-up-475-bln-state-fund-boost-semiconductor-industry-2024-05-27/>

Reuters (2025, March 12). *China's ICBC Launches \$11 Billion Technology Innovation Fund*. <https://www.reuters.com/business/finance/chinas-icbc-launches-11-billion-technology-innovation-fund-2025-03-12/>

SystemSolution. *Kytai zavershyv formuvannia svoiei systemy suputnykovoi navihatsii BeiDou* [China has completed the formation of its BeiDou satellite navigation system]. <https://systemnet.com.ua/novini/kitaj-zavershiv-formuvannya-svoyei-sistemi-suputnikovoi-navigacii-beidou/>

Tooze A. (2025). Chartbook 402: Dual-circulation: travels through China in the summer of 2025. *Substack*. <https://adamtooze.substack.com/p/chartbook-402-dual-circulation-travels>

Tran H. (2022, October 24). Dual circulation in China: A progress report. *Atlantic Council*. [\[atlanticcouncil.org/blogs/econographics/dual-circulation-in-china-a-progress-report/\]\(https://atlanticcouncil.org/blogs/econographics/dual-circulation-in-china-a-progress-report/\)

Tsentr ekonomichnoi stratehii. \(2024\). *Makroekonomichni prohnozy dlia Ukrainy 2024–2026 rr.* \[Macroeconomic forecasts for Ukraine 2024–2026\]. <https://ces.org.ua/>

Washington, D. C.: World Bank Group \(2024\). *China Economic Update*. Washington, D. C.: World Bank Group. <https://doi.org/10.1596/42697>

Wing C. \(2023, October 12\). The Dual Circulation Strategy: Boosting Domestic Demand and Increasing Imports. *Hong Kong Trade Development Council \(HKTDC Research\)*. <https://research.hktdc.com/en/article/MTQ2NDUyNjUwMA>

Yang X. & Zhang H. \(2025\). China's Civil-Military Integration and Regional Defence Innovation: A Quasi-Natural Experiment Based on National Industrial Zone Policy. *Defence and Peace Economics*, 36, 653–682. <https://doi.org/10.1080/10242694.2024.2403425>

Zhang Z. What is China's Dual Circulation Strategy?. *AMCHAM*. <https://www.amcham-shanghai.org/en/article/what-chinas-dual-circulation-strategy>](https://www.at-</p></div><div data-bbox=)

УДК 314.113:332.1:351
JEL: F22; O15
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-11-125-134>

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА РЕІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ: ПУБЛІЧНО-АДМІНІСТРАТИВНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

©2025 БІЛОУС М. О.

УДК 314.113:332.1:351
JEL: F22; O15

Білоус М. О. Міграційна політика та реінтеграція українців за кордоном: публічно-адміністративні виклики та можливості

У статті проаналізовано масштаби та наслідки міграційних процесів, що охопили Україну після 2022 року, та їхній вплив на регіональний розвиток у контексті післявоєнної реєміграції. На основі даних ОЕСР, Євростату, МОМ, Світового банку та українських наукових установ досліджено структуру вимушеного переміщення, рівні інтеграції українців за кордоном, зміни вікової та професійної структури населення, а також регіональні диспропорції, спричинені депопуляцією, руйнуванням інфраструктури та концентрацією внутрішньо переміщених осіб. Показано, що сучасна міграція має багатовимірний характер: різні групи населення відрізняються мотивами виїзду, рівнями адаптації та потенційною готовністю до повернення. Наголошено, що наміри повернення значною мірою залежать від безпекових умов, доступності житла, можливостей працевлаштування та якості державних послуг. Розкрито явище «міграційної інерції», що знижує ймовірність повернення зі збільшенням тривалості перебування за кордоном. Особливу увагу приділено групам жінок, дітей, молоді та висококваліфікованих фахівців, які потребують диференційованих підходів до реінтеграції. Проаналізовано європейський досвід повернення громадян: цифрові платформи, центри соціальної реінтеграції, програми підтримки бізнесу, моделі «цільового повернення». Наголошено, що Україна поки не має цілісної інституційної системи управління поверненням, що ускладнює планування демографічного відновлення. Зроблено висновки, що політика реєміграції повинна стати частиною стратегії післявоєнної відбудови та регіонального розвитку. Вона має поєднувати цифровізацію, підтримку інфраструктури, стимулювання зайнятості, соціальну адаптацію та зміцнення місцевих громад. Успішне повернення здатне компенсувати демографічні втрати, посилити людський потенціал і забезпечити стійкий розвиток України.

Ключові слова: міграція, реєміграція, демографічна політика, регіональний розвиток, післявоєнна відбудова, людський потенціал.

Бібл.: 21.

Білоус Микола Олегович – здобувач, факультет історії, права та публічного управління, Житомирський державний університет імені Івана Франка (вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9185-6842>